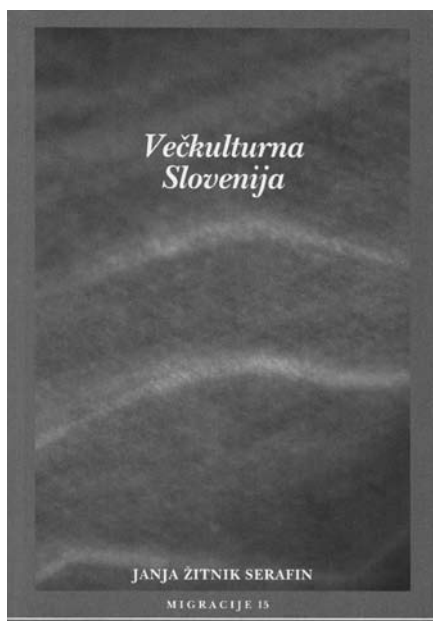

ter v širšem nacionalnem in tudi transnacionalnem prostoru. Eden od omenjenih ustvarjalcev ustvarja »kulturno hibridna« dela, sam pa sega v »transnacionalni umetniški prostor« (str. 185). Čeprav slovenski ustvarjalci po svetu še danes nimajo vidnega mesta v Sloveniji (str. 131), pa mnogi presegajo meje svojega delovanja in svojo ustvarjalnost predstavljajo v globalnem umetnostnem prostoru. Umetnostni ustvarjalci in drugi slovenski izseljenci ter njihovi potomci iz Argentine in od drugod po svetu so namreč vključeni tudi v ustvarja-

nje transnacionalnega prostora, kar prinaša novo dinamiko iskanja in utemeljevanja identifikacij ter nove izraze tovrstnih procesov v umetnostni ustvarjalnosti. Monografija je dragocen prispevek k spoznavanju slovenskega izseljenstva in področja antropologije umetnosti. Podrobno in sistematično odpira v slovenski etnološki in antropološki stroki dokaj slabo obdelana, a zelo zanimiva vprašanja o povezavah med migracijskimi izkušnjami in umetnostno ustvarjalnostjo. Kljub temu ugotavljam, da bi avtorica lahko natančneje

opredelila analitični okvir za razumevanje tovrstnih povezav ter razširila hermenevitično analizo likovnih in kiparskih del. Vseeno pa z uporabo etnografske analize življenjskih pripovedi in interdisciplinarnih pristopov k migracijam in umetnosti dobro razkriva možne implikacije umetnostnega ustvarjanja tudi kot orodja za razumevanje migracijskih in integracijskih izkušenj ter izrazov interaktivnih družbenih odnosov slovenskih izseljencev in njihovih potomcev.

JANJA ŽITNIK SERAFIN: Večkulturna Slovenija: položaj migrantske književnosti in kulture v slovenskem prostoru; ZRC SAZU (Migracije; 15), Ljubljana 2008, 314 str.

Monografija *Večkulturna Slovenija: položaj migrantske književnosti in kulture v slovenskem prostoru* avtorice dr. Janje Žitnik Serafin je 15. izdaja s področja slovenskega izseljenstva in priseljenstva v Sloveniji, ki od leta 2001 izhaja v zbirki Migracije. Monografija je vzporedni rezultat avtoričinih raziskav v okviru raziskovalnega programa Inštituta za slovensko izseljenstvo ZRC SAZU pod nazivom Narodna in kulturna identiteta slovenskega izseljenstva in še treh interdisciplinarnih raziskovalnih projektov: Položaj kulturno-umetniške de-

javnosti slovenskih izseljencev in njeno mesto v sodobni slovenski kulturi, Stanje in perspektive slovenskega povratništva ter Literarna in kulturna podoba priseljencev v Sloveniji, vsebuje pa tudi prve rezultate projekta Demografska, etnična in migracijska dinamika v Sloveniji in njen vpliv na Slovensko vojsko, ki bo potekal do novembra 2009.

Matjaž Hanžek, nekdanji varuh človekovih pravic, v spremni besedi poudarja raziskovalno drznost avtorice, ki v knjigi postavlja v ospredje trditev, da je tudi kultura priseljencev del slovenske kulture. »Avtorica je razdrila ideološke in politične predsodke v našem odnosu do različnih omejujočih kulturno-političnih praks na Slovenskem. Tako kot sta bili slovenska izseljenska in zamejska kultura (molče) stigmatizirani do začetka devetdesetih – torej do nastanka 'nacionalne' slovenske države, je na enak način sedaj spregledana kultura naših sodržavljanov, ki niso slovenske narodnosti. Zanimiv je vzorec izključevanja, ki se, le v manjši meri spremenjen, ponavlja.« Avtorica v knjigi vpelje nov pojem *sokulture*, s katerim označuje matično kulturo večinskega naroda v Sloveniji, slovensko izseljensko in zamejsko ter manjšinske kulture v Sloveniji (»avtohtone« in »priseljenske«), ki jih povezuje bistven dejavnik: šele vse skupaj tvorijo slovensko nacionalno kulturo v sodobnem smislu. Kot si jih predstavljamo, so te kulture med seboj

razmejene vsaj z ohlapnimi narodnostnimi ločnicami, državnimi mejami, vse pa deloma tudi z jezikovnimi ločnicami. To, kar jih dejansko združuje v celoto nacionalne kulture, je skupna, izvorna ali privzeta kulturna dediščina, ki jo nenehno nadgrajujejo in dopolnjujejo s svojimi sodobnimi prispevki.

V prvem poglavju Položaj izseljenske književnosti v matičnem prostoru avtorica obravnava razmerja med slovensko matično ter izseljensko in deloma zamejsko kulturo, za drugo poglavje Položaj literarnega dela priseljencev v Sloveniji je svoje raziskovalne rezultate prispevala Lidija Dimkova, makedonska pesnica, esejistka in prevajalka, ki živi v Sloveniji. V tretjem poglavju Kulturni položaj priseljencev in njihovih potomcev v Sloveniji je avtorica obravnavala kazalce in dejavnike kulturne dosežke v slovenski družbi. V zadnjem poglavju z naslovom Na poti k enakopravni jezikovni in kulturni integraciji pa primerja kulturni položaj slovenskih izseljencev in priseljencev v Sloveniji.

Avtorica ugotavlja, da ne glede na viden prodor izseljenske književnosti v matični prostor od 90. let 20. stoletja njegova javna odmevnost še vedno zaostaja za odmevnostjo domače literarne produkcije, saj so zainteresirani krogi bralcev zdomskih del še vedno precej sklenjeni in stalni, bolj ali manj ekskluziven delček kulturne javnosti

* Tatjana Vokić, prof. geografije in univ. dipl. literarna komparativistka, Center domače in umetnostne obrti, 9241 Veržej, Puščenjakova 1, E-naslov: center.duo@siol.net

pa se pojavlja tudi na vseh domačih javnih predstavitev tovrstnih publikacij. Avtorica meni, da bo zdomska književnost v resnici lahko zasedla produktivnejše mesto v sodobni slovenski kulturi šele tedaj, ko jo bomo v še ustrežnejši meri vključili v osrednje kulturne medije, znanost in predvsem šolstvo.

Položaj kulturnega ustvarjanja uradno priznanih manjšinskih skupnosti in priseljskih kultur v zadnjem poldrugem desetletju zaznamuje neenakopravnost na področju vzajemnega sofinanciranja kulturnih dejavnosti, saj le pripadniki manjšin s svojim vložkom v kulturni proračun države prispevajo za kulturne dejavnosti nacionalne večine, ne pa tudi obratno. Avtorica poudari, da če bi priseljenci prejeli za svoje kulturne dejavnosti toliko denarnih sredstev, kot bi jih jih moralo sorazmerno pripadati, bi bila njihova produkcija po kakovosti, pestrosti in obsegu še bolj zanimiva tudi za večinsko kulturo.

V Sloveniji objavlja več kot 120 priseljskih leposlovnih ustvarjalcev, ki se še vedno deloma identificirajo ne le s svojo izvorno kulturo, ampak tudi s svojo priseljsko subkulturo. Večina je slovenski javnosti neznana. Težje določljiva je statistika za slovenske izseljenske literarne ustvarjalce, vendar v primerjavi s priseljskimi avtorica navaja, da lahko na podlagi dosežanih raziskav ugotovimo, da trenutno v Sloveniji objavlja mnogo manj izseljenskih kot priseljskih piscev.

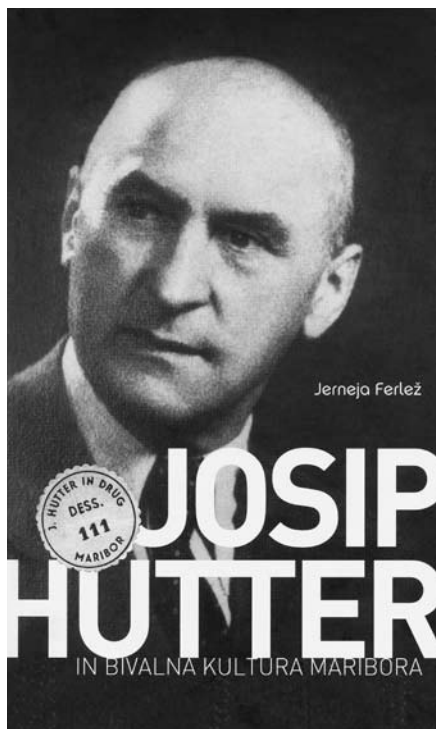
Avtorica poudarja, da je spodbujanje in podpiranje etničnih kulturnih dejavnosti, tradicij, vrednot in načina življenja v državah sprejema vsekakor nujno, saj omogoča razvoj teh kultur tudi zunaj meja njihovih matičnih dežel. Da pa bi te etnične kulture lahko na enakopraven način oblikovale skupno večetnično kulturo države sprejema, morajo biti dostopne vsem njenim pripadnikom. Predlaga, da naj države sprejema bolj podprejo tudi prevajanje

priseljskih (in drugih manjšinskih) literarnih del v jezik svojega večinskega naroda in objave v osrednjih medijih. Zaradi nepoznavanja in nerazumevanja mentalitet pripadnikov drugih jezikov je jezikovna diferenciacija namreč še vedno pogost povod za stigmatizacijo in zavračanje kulturno drugačnih sodržavljanov. Brez medsebojne jezikovne prehodnosti v skupnem večkulturnem prostoru posamezne etnične kulture ne morejo razviti ustreznega medsebojnega razumevanja ter izmenjave etničnih, kulturnih in socialnih vrednot.

Nedvomno gre za izčrpno in metodološko natančno delo, ki odraža dolgoletno raziskovalno dejavnost avtorice. Kot vodja projektov, na katerih delo temelji, je imela priložnost vpogleda v primerjalni vidik izseljenske in priseljske literature in kulture z vidika različnih disciplin. Monografija se tako opira na izsledke kvalitativnih in kvantitativnih raziskav, intervjujev ter analize medijskih in literarnih objav.

JERNEJA FERLEŽ: Josip Hutter in bivalna kultura Maribora; Umetniški kabinet Primož Premzl d. o. o.,

Maribor 2008, 103 str.

Jerneja Ferlež, iskriva raziskovalka bivalne kulture Maribora, nam je odstrla novo poglavje v prepoznavanju urbanega prostora: opis bivalnih okolij, s katerimi je bil tesno povezan kočevski Nemeč, mariborski tekstilni industrialec Josip Hutter, je začel nastajati v spletu naključij ob zaključevanju njene doktorske disertacije Bivalna kultura Mariborčanov v 19. in 20. stoletju.

V Pokrajinskem arhivu v Mariboru je nalletela na zanimiv arhivski vir – zaplembne zapisknike iz let takoj po drugi svetovni vojni, med katerimi je bil tudi natančen zapisnik o zaplembi premoženja Josipa Hutterja: iz omenjenega vira se je seznanila predvsem z njegovo vilo oziroma njegovim bivalnim okoljem. S pomočjo nanovo pridobljenih in že znanih podatkov o še dveh pomembnih mariborskih bivalnih okoljih, Hutterjevem bloku in Hutterjevi delavski koloniji, je vsa tri okolja povezala v celoto, in pričujočo monografijo.

Ob pregledovanju arhivske dokumentacije, pogovorih z Mariborčani in Josipom

Hutterjem mlajšim je kljub raznolikosti in različni namembnosti med temi tremi bivalnimi okolji izluščila veliko stičnih točk. Spoznala je, da jih povezuje rdeča nit – posebna filozofija moža, sposobnega poslovneža, kapitalista s socialnim čutom, ki je med Mariborčani zapisan kot kulturna osebnost predvojnega Maribora. Tako se je prvotni ambiciji, pisati o bivalni kulturi znamenitega Mariborčana in njegovih sopotnikov v obdobju med obema svetovnima vojnama, povsem nepričakovano pridružil še kontekst, ki ni zanimiv le za etnološko raziskovanje bivalne kulture, ampak tudi za gospodarsko in socialno preteklost izbranega obdobja. Pričujoče besedilo si je zadalo naslednjo nalogo: razjasniti sočasne bivalne razmere »očeta« Hutterjeve delavske kolonije na Pobrežju in Hutterjevega bloka ter razpon bivalne kulture s Hutterjem povezanih ljudi – številnih delavcev v njegovi tovarni, njegovih uslužbencev, najemnikov v bloku in njegove družine v tridesetih in štiridesetih letih 20. stoletja.

* Mag. Zvezda Delak Koželj, magistrica etnološkega konservatorstva, konservatorska svetnica, Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, 1001 Ljubljana, P.O.B. 103, E-mail: zvezdana.kozelj@zvkd.si